

هم شرقی، هم غربی

تاریخ روشنفکری مدرنیته ایرانی

افشین متین

ترجمه

حسن فشارکی

www.ketab.ir

سرشناسه

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر: تهران

مشخصات ظاهری

فروست

شابک

وضعیت فهرست نویسی

یادداشت: عنوان اصلی

: فیبا

Both Eastern and Western: An Intellectual History of Iranian :

Modernity, 2018

: ص. [۳۸۵]-۴۰۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

: نمایه

: تاریخ روشنفکری مدرنیته ایرانی.

: ایران—زندگی—قرن ۱۴ Iran—Intellectual Life—20th Century

: علوم سیاسی—ایران—فلسفه Political Science—Iran—Philosophy

: اسلام و سیاست—ایران Islam and Politics—Iran

: شرق و غرب East and West

: ایران—تاریخ—۱۳۷۶-۱۳۵۸ Iran—History—1997

: ایران—تاریخ—نویسی Iran—Historiography

: فشرکی، حسن، ۱۳۳۷- مترجم Fesharaki, Hasan

: SR۶۵

: ۴۴-۱۰۸/۵۵

: ۲۷۱۰۶۲

ردیف بندی کنگره

ردیف بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

هم شرقی، هم غربی

تاریخ روشنفکری مدرنیته ایرانی

نویسنده: افشین متین

مترجم: حسن فشارکی

انتشارات: شیرازه کتاب ما

تیراژ: ۷۷۰ نسخه

چاپ اول: مهر ۱۳۹۹

حق چاپ و نشر محفوظ است.

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است

تهران، صندوق پستی: ۱۱۱-۱۳۱۴۵

تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱

همراه: ۹۵۰۰۱۸۲-۹۳۶

سایت: www.shirazehketab.com

فهرست مطالب

۷	یادداشت دبیر مجمع
۱۱	سپاسگزاری
۱۳	مقدمه ساختار روشنفکرانه مدرنیته ایرانی
۳۳	فصل اول: تبارشناسی مدرنیته امرانه: الگوی روسی - عثمانی
۷۹	فصل دوم: حلقه برلین، طراحی جهان بینی ملی گرایی ایرانی
	فصل سوم: سرکوب مشروطه خواهی: روشنفکران به نایب ابرارهای دیکتاتوری
۱۳۷	مدرن
	فصل چهارم: حلقه های مفقوده روشنفکری: انتقاد از اروپایی ها و ترجمه
۱۸۳	مدرنیته
۲۲۷	فصل پنجم: برهه هژمونی سوسیالیسم در میانه قرن بیستم
۲۹۷	فصل ششم: سلطنت انقلابی، تشیع سیاسی و مارکسیسم اسلامی
	فصل هفتم: نتیجه رستاخیز نافرجام: جولانگاه روشنفکری کاملاً باز برای
۳۵۱	مخالفان
۳۷۹	مؤخره

منابع و مأخذ ۳۸۵

فهرست اعلام ۴۰۳

www.ketab.ir

یادداشت دبیر مجموعه

وقوع انقلاب اسلام در بهمن ۱۳۵۷ محمّلی گشت برای بازخوانی تاریخ سیاسی کشور از طریق بازیابی، براندازی متفکرانی که از همان اولین مواجهه جدی کشور با غرب به جهد و کوشش دست زدند برای راهیابی فرهنگی و سیاسی، با امید به دستیابی ایران به توسعه و خراج از رفعت فرو دست در صحنه بین‌المللی. یکی از مهم‌ترین دلایل این امر، یعنی تلاش برای ارائه قرائتی که درک تاریخ سیاسی کشور را منوط به درک تاریخ اندیشه متفکران و روشنفکران آن می‌کرد، طرح پرسشی بود ناظر بر چرایی بازگشت به سنت پس از یک دوره طولانی تلاش برای دستیابی به تجدد.

اکنون به نظر می‌رسد که حاصل این جستجو و بازنگری در سطح پرسشی که لزوم آن را ایجاب می‌کرد نبود. درست که مهم‌ترین دستاورد تلاش و تکاپوی نامبرده، آشکار شدن تنوع و تعدد و دگردیسی آراء و عقایدی بود که در این دوره صدساله در فضای فکری و روشنفکری کشور مطرح شدند (همه‌آهائی که هدف‌شان ریشه‌یابی و تحلیل عوامل مؤثر بر این وضعیت و موقعیت بود و هم آنهایی که معطوف به عمل بودند و برای خارج کردن کشور از موقعیت نامبرده به میدان آمدند)، اما همچنان بسیاری از آثار منتشرشده در نتیجه آن تلاش و تکاپو، هم بر یکدستی این نحله‌های فکری تأکید دارند و هم بر انزوای آنها از یکدیگر: در یکسو مدافعان تجدد جای گرفتند و در سوی دیگر مدافعان سنت. کتاب حاضر،

حاصل تردیدی است انتقادی نسبت به این دست قرائت‌ها از تاریخ اندیشه سیاسی معاصر در ایران و در نتیجه از تاریخ سیاسی‌اش. تردیدی انتقادی از طریق بررسی گفتارها و راه‌حل‌های مطرح‌شده در این یک‌صد سال، بر پسرزمین و در نسبت با «مدرنیته». مدرنیته‌ای که در این کتاب برای پرهیز از هر نوع امتیازدهی هستی‌شناختی جانبدارانه به آن، نه به نوعی عقلانیت جهانشمول رهایی‌بخش «غربی» تعبیر و تفسیر می‌شود و نه با گفتارهای سلطه اروپایی پیوند می‌خورد. بلکه درنته همچون نوعی اندیشه مجرد جهانی انعطاف‌پذیری مورد توجه است که در رخا به ناچار به کار گرفته‌اند تا تصاویری ارائه دهند از گذشته نزدیک جهانی. تصویر که مناسبت آنها، تنش و تعارض است و نه انسجام و ذات‌گرایی.

بهره‌رسان از این درک سیالی از مدرنیته برای توصیف و تحلیل تاریخ اندیشه که در مسیر سیر تاریخی ناگشوده و غیرخطی و ایجاد ترکیبات نو را در تاریخ هر جامعه و ملتی خاص ممکن می‌آورد، مستلزم سعی و تلاشی است در بازیابی و گاه بازسازی گفتارها و اندیشه‌هایی که هر یک در برهه‌هایی از دوره تاریخی مورد بررسی به حاشیه رانده شدند تا کلاً از یادها تاریخی یکدست را ممکن سازند. سعی و تلاشی که مستلزم بررسی جزئیاتی حاصل تعامل حاملان آن آراء و عقاید گوناگون با یکدیگر می‌شود و همچنین بررسی جزئیاتی که هم حاصل تأثیرپذیری آنها از قالب‌های فکری جهانی گسترده‌تر بود و هم ناشی از تأثیرگذاری آنها بر این قالب‌ها دارد.

نتیجه بررسی این جزئیات در سیر تطوّر سه نحله مهم فکری در ایران - یعنی اندیشه‌هایی که ذیل ملی‌گرایی، اسلام‌گرایی و سوسیالیستی دست‌اندازی می‌شوند - در دوره مورد بررسی، به دست آمدن روایتی است از درهم‌تنیدگی این اندیشه‌ها. درهم‌تنیدگی‌ای که خود حاصل رقابتی است یک‌صد ساله برای تعیین مناسب‌ترین الگویی که بتواند متضمن توسعه کشور باشد و خروج وی از موقعیت فرو دست بین‌المللی. موشکافی در شیوه‌هایی که این رقابت - تعامل به خود گرفت، به همان اندازه از کوشش‌های هر یک از این جریان‌های فکری برای نوآوری در عقاید، جلب نظر گروه‌های مختلف اجتماعی و هماهنگی اصول و باورها با فرهنگ غالب وقت حکایت دارند که از امتناع سرسختانه هر یک در پذیرش این واقعیت که در

این مسیر، خواسته و ناخواسته و امداد دیگر جریان‌ها بوده‌اند. روایت این کتاب در آستانه انقلاب ۱۳۵۷ به پایان می‌رسد. با اینهمه روش‌شناسی آن می‌تواند به‌عنوان الگویی برای بررسی سیر تطور نحله‌های فکری نامبرده با عنایت به وقایع، رخدادها و اندیشه‌هایی که پس از انقلاب بر سرنوشت کشور تأثیر گذاشتند نیز به‌کار گرفته شود. روش‌شناسی‌ای که دلالت دارد بر نوع نگاهی در تاریخ‌نگاری که هم بر وجود پیوستگی‌های ملی و بین‌المللی میان نحله‌های فکری مختلف گواهی می‌دهد و هم شاهی است بر وجود فصول متحرک جدی میان تاریخ‌های محلی، منطقه‌ای و جهانی. به این معنا، کتاب حاضر با ایجاد اختلال و تراجم در آن کلان‌روایت‌های یکدست و خطی نامبرده، فراخوانی به‌شمار می‌آید برای بازبینی و بازاندیشی آن کلان‌روایت‌ها.

مراد ثقفی